



Отримано: 9 грудня 2020 р.

Прорецензовано: 13 грудня 2020 р.

Прийнято до друку: 15 грудня 2020 р.

e-mail: p.putsenteilo@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2020-19(47)-12-19

Пуцентейло П. Р. Особливості розвитку організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин в аграрній сфері. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2020. № 19(47). С. 12–19.

УДК: 332.6

JEL-класифікація: O 13, Q 15

ORCID-ідентифікатор: 0000-0003-0168-9316

Пуцентейло Петро Романович,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри
обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу
Західноукраїнського національного університету

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ**

У статті проаналізовано структуру організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері. Визначено основні елементи організаційно-економічного механізму в аграрній сфері. Структурно подано зміст організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин. Визначено сутність та основні механізми економічного регулювання земельних відносин в умовах сучасного розвитку аграрного сектора України. Розраховано значення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин, аграрна сфера, земельні відносини, нормативна грошова оцінка землі.

Пуцентейло Петр Романович,

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры
учета и экономико-правового обеспечения агропромышленного бизнеса
Западноукраинский национальный университет

**ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
МЕХАНИЗМА РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ**

В статье проанализирована структура организационно-экономического механизма регуляторной политики в аграрной сфере. Определены основные элементы организационно-экономического механизма в аграрной сфере. Структурно подано содержание организационно-экономического механизма регулирования земельных отношений. Определена сущность и основные механизмы экономического регулирования земельных отношений в условиях современного развития аграрного сектора Украины. Рассчитано значение нормативной денежной оценки земель сельскохозяйственного назначения в Украине.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм регулирования земельных отношений, аграрная сфера, земельные отношения, нормативная денежная оценка земли.

Petro Putsenteilo

dr.sc.(econ.), professor, professor at the department of accounting, economical and legal maintenance
of agroindustrial business
West Ukrainian National University

**THE FEATURES OF DEVELOPMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC
MECHANISM OF THE LAND RELATIONS REGULATION IN THE AGRARIAN SPHERE**

The structure of the organizational and economic mechanism of regulatory policy in the agricultural sector is analyzed. The main elements of the organizational and economic mechanism in the field of agro-industrial complex are determined. The content of the organizational and economic mechanism of land relations regulation is structurally presented. Theoretical principles of organizational and economic mechanism of regulation are described land relations. Peculiarities of organizational and economic realization are considered mechanism in the field of land relations. Identified the essence and the main mechanisms of economic regulation of land relations in the current development of the agricultural sector of Ukraine. Possible measures that increase the efficiency of the organizational and economic mechanism of land relations regulation are proposed. The analysis of the most significant mechanisms of economic regulation of land relations in market conditions of management the normative monetary assessment of agricultural lands. The value of normative monetary valuation of agricultural lands in Ukraine is calculated.

Key words: *organizational and economic mechanism of land relations regulation, agrarian sphere, land relations, normative monetary valuation of land.*

Актуальність теми. Проблеми функціонування механізмів в економіці, зокрема організаційно-економічного механізму регулювання, досліджуються в економічній науці досить тривалий період. Однак єдності у поглядах на економічну сутність, зміст і структуру організаційно-економічного механізму регулювання на сьогоднішній день не склалося.

Найчастіше організаційно-економічний механізм регулювання визначається як сукупність організацій, інститутів, форм та методів для узгодження інтересів на різних ієрархічних рівнях управління, забезпечення пропорційного та збалансованого розвитку підсистеми в рамках стійкого розвитку та збереження цілісності всієї системи.

Становленню ринкових механізмів регулювання земельних відносин в аграрній сфері економіки сприяла земельна реформа України.

Аналіз основних досліджень та публікацій. В економічній науці є окремий напрям досліджень, присвячений формуванню організаційно-економічних механізмів на різних рівнях та за конкретними напрямками здійснення економічної діяльності. Дослідженням організаційно-економічного механізму в системі земельних відносин займалися такі вчені: А. Бабенко, Л. Бойко, М. Бугрій, Н. Вдовенко, П. Гайдуцький, А. Даниленко, Т. Зінчук, М. Ібатуллін, В. Месель-Веселяк, О. Олійник, М. Федоров, В. Федорович, Н. Шибасва та ін.

Мета статті: сформувати організаційно-економічний механізм регуляторної політики в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу. Зміст господарського механізму істотно залежить від системи економічних законів. При цьому на кожній стадії відтворення він покликаний дотримуватися правил щодо економічних законів і закономірностей, властивих цій же стадії. Оскільки виробничі відносини виражають економічні закони, то, відповідно, господарський механізм зобов'язаний розкривати зміст виробничих відносин.

Реалізація організаційно-економічного механізму націлена на всебічне і результативне виконання властивих йому функцій:

- формування рівноправних економічних умов для розвитку соціально-економічного потенціалу всіх форм власності та суб'єктів господарювання за допомогою створення конкурентного середовища;
- поліпшення процесу відтворення за допомогою системи державного регулювання економіки;
- забезпечення збалансованості і пропорційності між елементами потенціалу регіону на сучасній інноваційній основі;
- мотивація впровадження у виробництво якісно нових технологій, форм і способів організації виробництва;
- створення економічно обґрунтованої нормативно-правової бази;
- регулювання міжгосподарських і внутрішньогосподарських зв'язків на основі ефективної системи управління в регіонах;
- проведення аналітики з метою виявлення резервів підвищення ефективності діяльності і прогнозів подальшого розвитку організації;
- визначення рівнів управління і структурних підрозділів, встановлення характеру їх підпорядкованості та взаємозв'язку між ними (організаційно-координуюча);
- збір і аналіз відомостей про результати діяльності організації, контроль прогнозних показників;
- спонукання до дотримання стандартів, норм і правил через різні способи впливу на учасників діяльності [1].

При цьому слід виділити два нерозривно взаємопов'язаних між собою підходи до функціонування організаційно-економічного механізму:

- 1) стратегічний (на основі гіпотези і прогнозу змін факторів зовнішнього середовища дозволяє завчасно виявляти ризики зовнішнього середовища, забезпечувати превентивну адаптацію до неї внутрішніх елементів, а також підвищувати стійкість розвитку на перспективу);
- 2) оперативний, що дозволяє підтримувати оптимальні показники ефективності функціонування на оперативний період [2].

В сучасних економічних дослідженнях, присвячених аналізу аграрної сфери, існує значна кількість підходів до визначення організаційно-економічного механізму.

В. Месель-Веселяк стверджує: «Аграрне виробництво має дві складові розвитку: перша – організаційна, друга – економічна. Саме від їх вирішення залежить розвиток будь-якого виробництва і, зокрема, сільськогосподарського» [3].



О. Скидан розглядає організаційно-економічний механізм формування аграрної політики як сукупність правових законів, принципів, методів, регуляторів та інституціональних детермінант, за допомогою яких формується аграрна політика держави та її регіонів [4].

Л. Бойко економічне регулювання земельних відносин трактує як «частину (сферу) регулювання земельних відносин, метою якої є досягнення встановлених цілей регулювання шляхом формування такого економічного середовища, яке б забезпечувало прояв у повній мірі об'єктивних економічних законів та реалізацію приватних і суспільних інтересів» [5].

На думку М. Федорова, «економічне регулювання – це цілеспрямована дія за допомогою бюджетної, цінової, податкової та іншої економічної політики країни. Систему регуляторів земельних відносин складають такі процеси: запровадження нових форм власності на землю, удосконалення системи організаційно-правових форм господарювання, встановлення грошової оцінки землі, орендна плата, оподаткування земель, стимулювання раціонального використання і охорони земель» [6].

На основі узагальнення поглядів вчених були визначені основні елементи організаційно-економічного механізму функціонування аграрної сфери (рис. 1) [7].

У складі організаційно-економічного механізму можна виділити такі елементи: планування, економічне стимулювання, ціноутворення, фінансування і кредитування. Конструкція організаційно-економічного механізму спрямована на забезпечення стабільного стану в тактичному і стратегічному тимчасових періодах, включає в себе організаційні форми, методи, правові норми, нормативи, важелі і стимули.

Організаційно-економічний механізм – це система, що включає складові елементи трьох підсистем: управлінської, організаційно-економічної та соціально-економічної. Головну роль серед елементів економічного механізму, на наш погляд, відіграють організаційно-економічні складові на рівні держави, які відображають в основному стан державного та ринкового регулювання аграрної сфери, стимулювання, ціноутворення і контролю відтворення матеріальних благ.

Соціально-економічні складові економічного механізму доцільно розглядати як комплекс заходів щодо забезпечення соціального та економічного розвитку сільських територій. Цьому сприятимуть практичні дії державних органів влади, регіональних структур і безпосередньо господарюючих суб'єктів аграрного сектора. Головними орієнтирами в системі цього комплексу заходів повинні бути створення і вдосконалення організації робочих місць на селі.

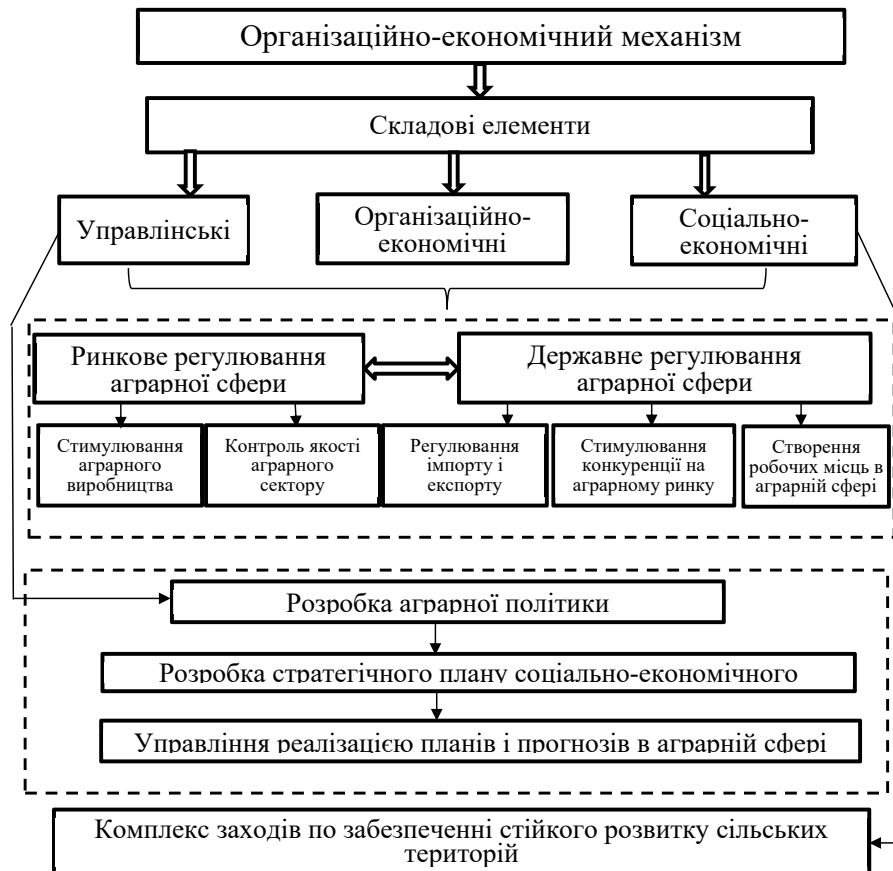


Рис. 1 Складові елементи організаційно-економічного механізму аграрної сфери



Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин є впорядкованою сукупністю форм, методів, важелів, стимулів і інструментів регулювання земельних відносин, що забезпечують організаційний та економічний вплив на суб'єкти та об'єкти земельних відносин з метою досягнення максимального рівня розвитку аграрного сектора [8].

В сучасних умовах аграрного виробництва цільові установки регулювання земельних відносин зв'язуються в першу чергу зі зміною змісту функцій регулювання, формуванням нових принципів регулювання. Змінюються акценти і пріоритети в застосовуваних методах регулювання і відносинах між суб'єктами земельних відносин на основі вдосконалення правової бази. Це підвищує стабільність і стійкість розвитку аграрного сектора економіки в довгостроковій перспективі, сприяє підвищенню ефективності використання сільгоспугідь та вирішення завдань стратегії розвитку аграрної сфери. На основі таких цільових установок організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин можна представити як систему, що складається з взаємозв'язаних елементів регулювання.

Таким чином, в системі регулювання земельних відносин в сільському господарстві найважливішу роль відіграє ефективно функціонуючий організаційно-економічний механізм, який виступає як упорядкована взаємозалежна сукупність заходів організаційного та економічного характеру, що визначаються на перспективу і сприяють досягненню поставленої мети.

Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин є механізмом пристосування найважливішого ресурсу аграрної галузі до видозміни зовнішнього середовища. У наш час він може бути визначений як поєднання двох напрямків: по-перше, елементів чисто ринкового порядку, орієнтованих на об'єктивні закони ринку і представляють собою сукупність категорій саморегулювання ринкових відносин – попиту, пропозиції, ціни, конкуренції; і, по-друге, елементів державного регулювання економіки, що мають як економічний, так і адміністративний характер, без яких на сучасному етапі розвитку економіки практично неможливо уявити собі розвиток цивілізованого ринку землі.

Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин має передбачати сукупність заходів організаційного та економічного характеру. Базис цього механізму становить організаційний компонент, який виступає як сукупність функційно взаємозалежних юридичних осіб різної форми власності і господарювання, а також фізичних осіб, які займаються сільськогосподарським виробництвом. У той же час функціонування організаційно-економічного механізму, на нашу думку, неможливе без економічного компонента, що включає різноманітні форми і методи [9].

Зміст організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин структурно представлено на рис. 2.

Оптимальне поєднання елементів організаційно-економічного механізму регулювання обумовлює його основну мету: формування комплексу взаємовідносин між суб'єктами земельних відносин, що допомагає протистояти впливам негативних факторів.

Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин призначений для реалізації завдань ефективного використання земельних ресурсів з метою досягнення прогнозованих темпів розвитку сільського господарства. При цьому слід пам'ятати, що формування цього механізму регулювання повинно переслідувати і соціальні цілі, спрямовані на підвищення якості життя як сільського населення, так і населення країни в цілому [10].

У механізмі економічного регулювання земельних відносин важливу роль відіграє нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення, оскільки земля є не лише головним засобом виробництва у сільському господарстві, а й важливою складовою виробничого капіталу, тобто активом, що використовується в процесі сільськогосподарського виробництва [6].

Відповідно до Закону України «Про оцінку земель» нормативна грошова оцінка «являє собою капіталізований рентний дохід із земельної ділянки, визначений за встановленими і затвердженими нормативами» [11].

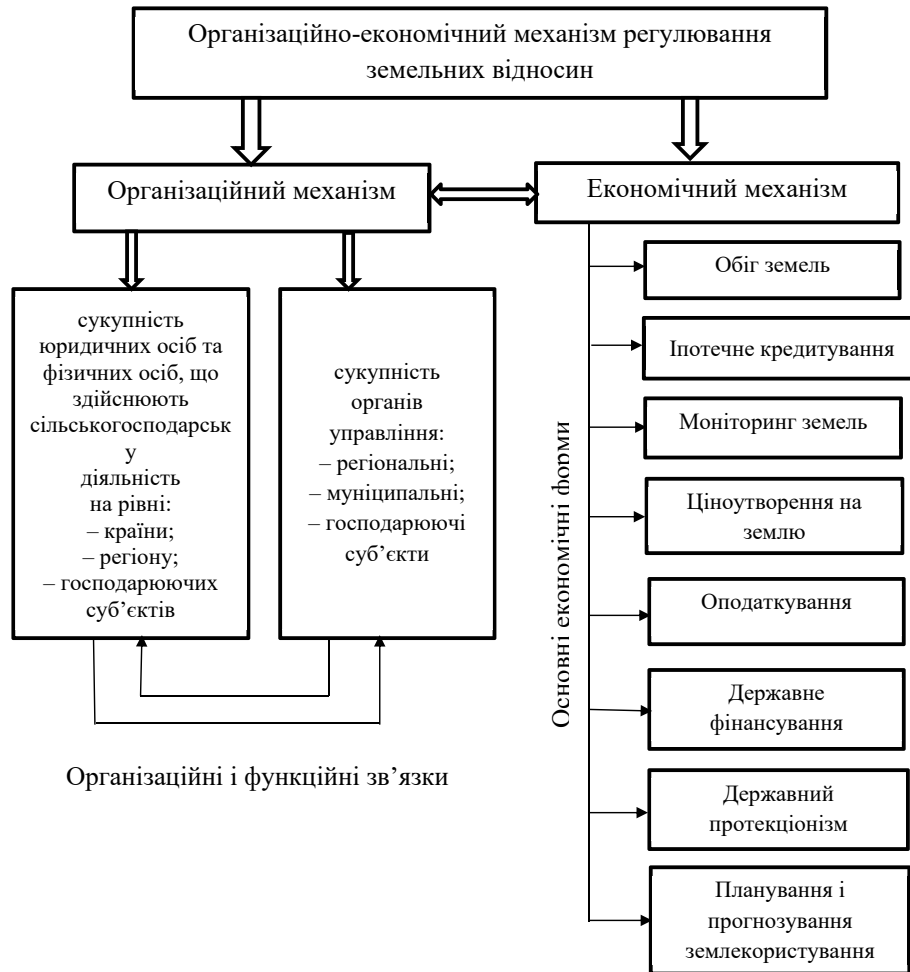


Рис. 2. Структурне подання змісту організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин

Нормативна грошова оцінка орних земель, земель під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами визначається за формулою [12]:

$$G_{oz} = P_{zon} \times C \times T_k \quad (1)$$

де G_{oz} – нормативна грошова оцінка гектара орних земель, земель під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в Україні (у гривнях);

P_{zon} – загальний рентний дохід на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в Україні (у центнерах);

C – ціна центнера зерна (у гривнях);

T_k – термін капіталізації рентного доходу (у роках), який встановлюється на рівні 33 років.

Диференціальний рентний дохід на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в сільськогосподарських підприємствах обчислюється за формулою [12]:

$$P_{on(n)} = \frac{P_{on(p)} \times P_{o(n)}}{P_{o(p)}} \quad (2)$$

де $P_{on(n)}$ – диференціальний рентний дохід з гектара орних земель, земель під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в сільськогосподарському підприємстві (п) (у центнерах);

$P_{on(p)}$ – диференціальний рентний дохід з гектара орних земель, земель під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в адміністративному районі (р) (у центнерах);

$P_{o(n)}$ – диференціальний рентний дохід за економічною оцінкою виробництва зернових культур на орних землях, землях під багаторічними насадженнями (визначається за шкалами економічної оцінки багаторічних насаджень у цілому в земельно-оцінювальному районі), природними сіножатями і пасовищами за оцінкою цих угідь у сільськогосподарському підприємстві (п) (у гривнях);

$P_{o(p)}$ – диференціальний рентний дохід за економічною оцінкою виробництва зернових культур на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами за оцінкою в адміністративному районі (р) (у гривнях).

Диференціальний рентний дохід на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами в сільськогосподарських підприємствах після уточнення меж і площ земель, переданих у колективну власність, обчислюється на підставі експлікації агровиробничих груп ґрунтів підприємства за допомогою шкал економічної оцінки земель за формулою [12]:

$$P_{o(n)} = \frac{\sum (P_{oap} \times \Pi_{ap})}{\sum \Pi_{ap}} \quad (3)$$

де $P_{o(n)}$ – диференціальний рентний дохід за економічною оцінкою виробництва зернових культур на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами за оцінкою цих угідь у сільськогосподарському підприємстві (п) (у гривнях);

P_{oap} – диференціальний рентний дохід за шкалами економічної оцінки виробництва зернових культур на орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами за агровиробничими групами ґрунтів (у гривнях);

Π_{ap} – площа агровиробничих груп ґрунтів за відповідними угіддями (у гектарах).

Грошова оцінка земельних ділянок визначається щороку станом на 1 січня та уточнюється на коефіцієнт індексації. За період 2011–2021 рр. показник нормативної грошової оцінки 1 га ріллі в Україні зріс до 27499 грн порівняно з 11751 грн у 2011 р. (рис. 3).

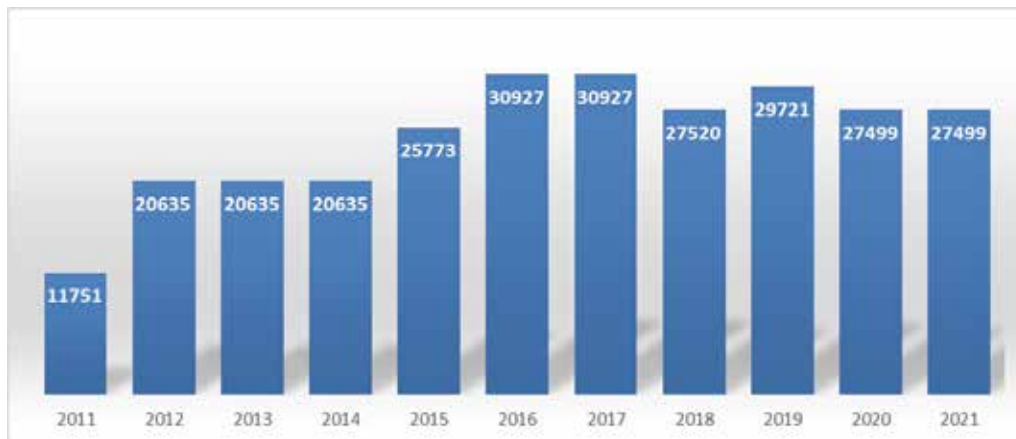


Рис. 3. Нормативна грошова оцінка 1 га землі в Україні, грн

Джерело: побудовано за даними Держгеокадастру.

У рамках економічного механізму основними компонентами регулювання є:

- ціноутворення;
- оподаткування;
- кредитування.

В сучасних умовах економіки ціна є грошовим виразом вартості земельних ресурсів. При цьому цінність землі на державному рівні визначається кількістю податків на земельну ділянку, а на рівні власника – розміром інвестицій, що дають можливість ефективно використовувати землю.

В якості основних критеріїв ефективності організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин доцільно виділити:

- стійкість організаційно-економічного механізму, яка передбачає високу надійність і адаптивність способів впливу на процес відтворення земельних ресурсів;
- прийнятність організаційно-економічного механізму, що включає в себе науково обґрунтовану аргументованість створення організаційних структур, а також пропорційність централізації і децентралізації управління земельними ресурсами відповідно до реальної ситуації;
- дієвість організаційно-економічного механізму, що передбачає цінність і оперативність.

Висновки. Низькі темпи зростання аграрного виробництва викликають необхідність формування організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин, який дозволить би ефективно використовувати потенційні можливості їх функціонування. Розвиток механізму регулювання земельних відносин, як і будь-якої економічної системи, супроводжується якісними змінами елементів його струк-



тури, що приводять до формування їх нового специфічно якісного стану: в сучасних умовах аграрного виробництва змінюється зміст функцій регулювання, додаються нові принципи регулювання, змінюються акценти в застосовуваних методах регулювання, удосконалюються відносини між суб'єктами земельних відносин. Механізм регулювання земельних відносин, як і будь-який механізм регулювання, є сукупністю економічних, мотиваційних, організаційних і правових інструментів регулювання, але всі розглянуті види впливу суб'єкта регулювання на об'єкт регулювання акумулюються більшою мірою в двох з них – економічному і організаційному. Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин являє собою систему взаємопов'язаних елементів регулювання, за допомогою яких здійснюється організаційний та економічний вплив на суб'єкти та об'єкти земельних відносин з метою досягнення максимального рівня розвитку аграрного сектора. Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин включає і соціальні цілі, спрямовані на підвищення якості життя сільського населення і населення країни в цілому.

Очевидно, що ефективне землекористування в сільському господарстві можливо тільки за допомогою вдосконалення чинного організаційно-економічного механізму регулювання використання сільськогосподарських угідь, при цьому основою перетворень має стати цільовий перерозподіл сільськогосподарських угідь в інтересах ефективних господарюючих суб'єктів.

Література:

1. Лузан, Ю. Я. (2010) *Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України* [Текст] : монографія. К. : ННЦ Ін-т аграр. Економіки, 470.
- Luzan, YU. YA. (2010) *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrayiny* [Organizational and economic mechanism for ensuring the development of agro-industrial production of Ukraine] [Tekst] : monohrafiya. K. : NNTS In-t ahrar. Ekonomiky, 470. [in Ukrainian]
2. Кантемирова, М.А., Цхурбаева Ф.Х. (2014). Содержание организационно-экономического механизма интегрированных межтерриториальных сетевых структур. *Фундаментальные исследования*. 8, 1123–1127.
- Kantemirova, M.A., Tskhurbayeva F.KH. (2014). Soderzhaniye organizatsionno-ekonomicheskogo mekhanizma integrirovannykh mezhterritorial'nykh setevykh struktur. [The content of the organizational and economic mechanism of integrated inter-territorial network structures] *Fundamental'nyye issledovaniya*. 8, 1123–1127. [in Ukrainian]
3. Мессель-Веселяк В.Я. (2010) Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*, 9, 3-12.
- Messel'-Veselyak V.YA. (2010) Orhanizatsiyno-ekonomichni umovy rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v Ukrayini [Organizational and economic conditions for the development of agricultural production in Ukraine]. *Ekonomika APK [Economy AIC]*, 9, 3-12. [in Ukrainian]
4. Скидан О.В. (2008). *Аграрна політика України в період ринкової трансформації*. Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроєкологічний університет» [Zhytomyr National Agroecological University Publishing House], 376 .
- Skydan O.V. (2008). *Ahrarna polityka Ukrayiny v period rynkovoyi transformatsiyi* [Agrarian policy of Ukraine in the period of market transformation]. Zhytomyr: Vyd-vo «Zhytomyrs'kyu natsional'nyy ahroekologichnyy universytet», 376 . [in Ukrainian]
5. Бойко Л.М. *Регулювання земельних відносин у сільському господарстві* : монографія К. : ННЦ ІАЕ, 316.
- Boyko L.M. *Rehulyuvannya zemel'nykh vidnosyn u sil's'komu hospodarstvi* [Regulation of land relations in agriculture] : monohrafiya K. : NNTS IAE, 316. [in Ukrainian]
6. Федоров М. М. (2009) Нормативна грошова оцінка земель як складова механізму регуляторної політики держави. *Економіка АПК*, 11, 3-10.
- Fedorov M. M. (2009) Normatyvna hroshova otsinka zemel' yak skladova mekhanizmu rehulyatornoyi polityky derzhavy [Normative monetary valuation of land as a component of the mechanism of regulatory policy of the state]. *Ekonomika APK [Economy AIC]*, 11, 3-10. [in Ukrainian]
7. Макарова О.В., Гаспарян С.В. (2015) Анализ элементов экономического механизма функционирования аграрных формирований пенитенциарной системы. *Управление экономическими системами: электронный научный журнал*, № 1 (73), 3.
- Makarova O.V., Gasparyan S.V. (2015) Analiz elementov ekonomicheskogo mekhanizma funktsionirovaniya agrarnykh formirovaniy penitentsiarnoy sistemy [Analysis of the elements of the economic mechanism of the functioning of the agrarian formations of the penitentiary system]. *Upravleniye ekonomicheskimi sistemami: elektronnyy nauchnyy zhurnal [Management of economic systems: electronic scientific journal]*, № 1 (73), 3.
8. Гуменюк М.М. (2013) Удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*, 12, 34–38.
- Humenyuk M.M. (2013) Udoskonalennya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennya efektyvnosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Improving the organizational and economic mechanism for ensuring the efficiency of agricultural enterprises]. *Efektivna ekonomika [Effective Economics]*, 12, 34–38. [in Ukrainian]
9. Малюга Л.М., Музиченко А.С. (2009). Організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності в АПК. *Економіка АПК*, 11, 39-43.



Malyuha L.M., Muzychenko A.S. (2009). Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm stymulyuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti v APK [Organizational and economic mechanism for stimulating innovation in agriculture]. *Ekonomika APK [Економіка АПК]*, 11, 39-43. [in Ukrainian]

10. Шибаєва Н.В. (2015) Теоретичні підходи до визначення категорії організаційно-економічний механізм. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*, 161, 296-306.

Shybayeva N.V. (2015) Teoretychni pidkhody do vyznachennya katehoriyi orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm [Theoretical approaches to the definition of organizational and economic mechanism]. *Visnyk KHNTUS·H: Ekonomichni nauky*, 161, 296-306. [in Ukrainian]

11. Закон України “Про оцінку земель” від 11.12.2003 р. №1378-IV// Відомості Верховної Ради України від 09.04.2004 – 2004 р., №15. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text> >

Zakon Ukrayiny “Pro otsinku zemel” [Law of Ukraine “On Land Valuation”] vid 11.12.2003 r. №1378-IV// Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny vid 09.04.2004 – 2004 r., №15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text> [in Ukrainian]

12. Про Порядок нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів < <https://ips.ligazakon.net/document/RE12262?an=139> >

Pro Poryadok normatyvnoyi hroshovoyi otsinky zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya ta naselenykh punktiv [On the Procedure for normative monetary valuation of agricultural lands and settlements] < <https://ips.ligazakon.net/document/RE12262?an=139> > [in Ukrainian]